

Wizerunek subkultury heavymetalowej w Polsce

Dominika Cygankiewicz

Spis treści

Wstęp	2
1 Subkultura heavymetalowa	3
1.1 Czym jest subkultura?	3
1.2 Geneza subkultury heavymetalowej	5
1.3 Historia heavy metalu na świecie	8
1.4 Historia heavy metalu w Polsce	10
2 Wizerunek subkultury heavymetalowej w mediach	11
2.1 Definicja wizerunku	11
2.2 Muzyka heavymetalowa i jej fani w mediach zagranicznych	11
2.3 Muzyka heavymetalowa i jej fani w mediach polskich	11
2.4 Heavy metal w social media	11
3 Badanie wizerunku subkultury heavymetalowej	12
3.1 Przedmiot badań i cele badawcze	12
3.2 Metody i narzędzia badawcze	12
3.3 Analiza wyników badania	12
Zakończenie	13
Bibliografia	14

Wstep

Rozdział 1

Subkultura heavymetalowa

1.1 Czym jest subkultura?

Termin "subkultura" po raz pierwszy pojawił się w latach 80. XIX wieku w dziedzinie biologii, gdzie służył do opisywania kultur mikroorganizmów.¹ W obszarze nauk społecznych zaczął funkcjonować dopiero w latach 40. XX wieku, za sprawą Milтона M. Gordona, który w artykule *The Concept of the Sub-Cultur and Its Application* pisał o subkulturze jako "pododdziale kultury narodowej".² M. M. Gordon, konieczność wprowadzenia pojęcia "subkultura" upatrywał w braku istniejącego terminu charakteryzującego pomniejsze kultury, wykształcające się w określonych grupach społecznych: ekonomicznych, regionalnych, etnicznych i religijnych. W jego rozumieniu, tak uformowane subkultury, miały znaczący wpływ na, przynależące do nich i uczestniczące w nich, poszczególne jednostki.²

Był to pierwszy przystanek na drodze do wyjaśnienia zjawiska. Sformułowana przez M. M. Gordona teza, spotkała się z krytyką i przez kolejnych badaczy, uznana została za zbyt szeroką i niejasną.³ W kolejnych latach studiów subkulturowych, dążono do wypracowania możliwie jak najbardziej kompleksowej de-

---

¹ Witold Wrzesień, *Krótką historia młodzieżowej subkulturowości*, Warszawa 2013, PWN, str. 40

² Milton Gordon, *The Concept of the Sub-Cultur and Its Application*

³ Witold Wrzesień, *Krótką historia młodzieżowej subkulturowości*, Warszawa 2013, PWN, str. ?

finicji. Wielość prac badawczych oznaczała jednak wiele różnorodnych punktów widzenia i prób ujęcia badanego problemu.

Przez długi czas, subkultury były kojarzone z odstępstwami od przyjętych norm kulturowych i buntem.⁴ W rozumieniu potocznym, wciąż przywozić mogą na myśl patologie i brak przystosowania społecznego.⁵ Przyczyn przestępczości wśród nieletnich często upatruje się między innymi w przynależności młodych ludzi do subkultury. Dla służb porządkowych wprowadzane są specjalne podręczniki traktujące o polskich subkulturach. Przykładem takiej publikacji jest praca Marcela Śmiałka *Subkultury młodzieżowe w Polsce. Wybrane zagadnienia* z 2015 roku. Podręcznik w skrócie charakteryzuje subkultury występujące w Polsce i opisuje przyczyny ich powstawania. Wymienia się wśród nich między innymi brak perspektyw samorealizacji, zaburzenia rodzinnych więzi emocjonalnych oraz destrukcyjne formy zachowań propagowane przez media.⁶ Taka kategoryzacja, stawia członków subkultur w mało przychylnym świetle.

Z utożsamianiem subkultur młodzieżowych z nieprzystosowaniem społecznym nie zgadza się (?)

Etymologia słowa również wskazuje pewne wzorce interpretacyjne pojęcia. Przedrostek "sub-" sugeruje pochodność subkultury od kultury. Należy tu nadmienić, że wyraz "subkultura" wywodzący się z angielskiego słowa *subculture*, w tłumaczeniu na język polski, oznacza tyle, co *podkultura*. Termin ten, w języku polskim, budzi konotacje nacechowane negatywnie.⁷ Silniej zaznacza istnienie kulturowej hierarchii, w której to podkultura plasuje się pod kulturą *nadrzędną*. Określenie "subkultura" posiada mniej deprecjonujący charakter i jest emocjonalnie neutralne. (...) Część badaczy, rozróżnia jednak subkulturę od podkultury, uznawszy je za dwa różne pojęcia.

---

⁴Mirosław Pęczak, *Mały słownik subkultur młodzieżowych*, Warszawa 1992, Semper, str. 3

⁵Marian Filipiak, *Od subkultury do kultury alternatywnej*

⁶Marcel Śmiałek, *Subkultury młodzieżowe w Polsce. Wybrane zagadnienia*, Legionowo 2015, Wydział Wydawnictw i Poligrafii, str. 12

⁷Mirosław Pęczak

1.2 Geneza subkultury heavymetalowej

"Metalowcy" tworzą subkulturę fanów muzyki heavymetalowej, będącej odmianą rocka.⁸ Największe znaczenie i popularność, zyskali w latach 80-ych, choć początki istnienia subkultury można było zaobserwować już dziesięć lat wcześniej.⁹

W Polsce, pojawili się wraz z pierwszymi ugrupowaniami muzycznymi grającymi muzykę z gatunku heavy metal (na przykład KAT i TSA).¹⁰ Już wtedy, spotykali się z krytycznym nastawieniem ze strony polskiego społeczeństwa. Oskarżano ich o tendencje satanistyczne i neopogańskie, oraz wyrażano głęboką dezaprobatę dla wykonywanego przez nich rodzaju muzyki.¹¹ Podstawę do nietolerancji od zawsze tworzył także wygląd fanów muzyki metalowej. Nie tylko ciężkie brzmienia i zachowania sceniczne, ale również ubiór i fryzury, formowały społeczną przestrzeń wychodzącą poza ramy koncertowych hal, i prowokowały (oraz być może, prowokują do dziś) negatywne reakcje tych, którzy do niej nie należeli.

Styl heavymetalowców to przede wszystkim suma adaptacji wybranych elementów wyglądu zewnętrznego punków i motocyklistów.¹² Charakterystyczną część garderoby stanowią dla nich dżinsowe katany oraz skórzane kurtki motocyklowe (zwane potocznie ramoneskami od nazwy zespołu punkrockowego Ramones). W połączeniu z ciasnymi, dżinsowymi lub skórzanymi spodniami oraz długimi włosami, tworzą podstawę wyglądu heavymetalowców. Równie elementarne dla fanów metalu są pieszczochy - skórzane bransolety, zwykle nabijane rzędami stalowych ćwieków. W zależności od ich ilości, pieszczocha pokrywa je-

---

⁸Mirosław Pęczak, *Mały słownik subkultur młodzieżowych*, Warszawa 1992, Semper, str. 53

⁹Marian Filipiak, *Od subkultury do kultury alternatywnej*, Lublin 2003, Wydawnictwo UMCS, str. 78

¹⁰Witold Wrzesień, *Krótką historia młodzieżowej subkulturowości*, Warszawa 2013, PWN, str. 328

¹¹Marian Filipiak, *Od subkultury do kultury alternatywnej*, Lublin 2003, Wydawnictwo UMCS, str. 78

¹²Witold Wrzesień, *Krótką historia młodzieżowej subkulturowości*, Warszawa 2013, PWN, str. 323-324

dynie nadgarstek lub nawet całe przedramię właściciela. Popularną ozdobą ubioru są naszywki z logotypami zespołów metalowych, a także żelazne krzyże. T-shirty, najczęściej czarne, mogą zawierać emblematy z okładek ich płyt¹² oraz rozpiskę trasy koncertowej. Z czasem, wśród fanów metalu powszechnym obuwem stały się glany (ciężkie buty robocze z metalowymi noskami).

Tak zarysowany portret metalowca przywodzi na myśl osobnika męskiego, ale zaprezentowany wizerunek wspólny jest zarówno dla mężczyzn, jak i kobiet przynależących do subkultury heavymetalowej. Strój kobiety niemal niczym nie odbiega od ubioru mężczyzn, a o samej subkulturze mówi się, jakoby zakładała kult siły i męskości.¹² Nie wpływa to, a przynajmniej nie w znaczącym stopniu na ilość fanek metalu. Choć uważa się, że grupą docelową omawianego gatunku muzyki są młodzi mężczyźni, a żeńskich wykonawców można zaliczyć do zdecydowanej mniejszości, nie istnieją statystyki wykluczające kobiety z grona odbiorców metalu. Właściwie, Barbara Major sugeruje, że współcześnie publiczność heavy metalu jest publicznością mieszaną, mężczyznom przypisując po prostu większą aktywność w ramach działań subkulturowych.¹³

Wspomniana wyżej siła heavy metalu przejawia się nie tylko w stroju jego fanów i wykonawców, czy ciężkich riffach. Jest obecna także w heavymetalowych nazwach zespołów, które manifestują ich energię. Grupy metalowe często w swoim nazewnictwie nawiązują do podmiotów kojarzonych z siłą i niebezpieczeństwem (Scorpions, Iron Maiden, Poison), czy nawet śmiercią (Megadeath, Slayer).¹⁴ Heavy metal nierozzerwalnie łączy moc z destrukcją, ale przez niektórych jego "demoniczność", "sataniczność" jest uważana jedynie za formę ekspresji scenicznej.¹⁵

Uczestnictwo w koncertach jest dla heavymetalowców najważniejsze. Deena Weinstein podkreśla, że to podczas wydarzeń muzycznych, subkultura metalowa objawia się w idealnej postaci, a koncert heavymetalowy badaczka przyrównuje do celebracji na miarę ceremonii religijnych.¹⁶ Poza tą sferą, metalowcy nie posia-

---

¹³Barbara Major, *Dionizos w glanach*, str. 48

¹⁴Robert Walser, *Running with the Devil*, str. 2

¹⁵Barbara Major, *blabla*, str. 133-135

¹⁶Deena Weinstein, str. 223-231

dają własnych rytuałów; to koncerty i festiwale muzyczne tworzą dla nich przestrzeń, w której najlepiej mogą manifestować swą subkulturowość.¹⁷ Jak sugeruje Barbara Major, wspólnotowość heavy metalu ugruntowana jest w muzyce.¹⁸ Koncert tworzy okazję do poznania nowych ludzi oraz, być może przede wszystkim, wymiany doświadczeń i nazw nowych, heavymetalowych kapel.¹⁹ Spajającym subkulturę czynnikiem jest ten sam gust muzyczny, a nie prezentowane poglądy - metalowcy nie wyznają bowiem specyficznej tylko dla nich ideologii.²⁰

Charakterystyczne dla koncertów heavymetalowych są podejmowane przez ich uczestników formy zabawy.²¹ Jedną z najpopularniejszych i jednocześnie najbardziej szampańską jest tzw. headbanging, czyli energiczne machanie, kręcenie głową w rytm muzyki. Od tego rodzaju tańca, pochodzą też anglojęzyczne nazwy subkultury - *headbangers* i *metalheads*.²² Innym rodzajem tanecznej aktywności jest pogo, typowe również dla subkultury punkowej. Jego uczestnicy wzajemnie odbijają się od siebie, skacząc i energicznie potrząsając przy tym głową.²³ Przestrzeń, w której odbywa się ten taniec, zwykle zwie się *kotłem* bądź *młynem*; i znajduje się ona w środkowej i jednocześnie najbardziej żywo reagującej części widowni. Reprezentatywną dla metalowców odmianą pogo jest tzw. *mosh*, w którym bardzo dużą rolę odgrywają ruchy głowy. W *moshing*u dozwolone jest używanie pieszczoch oraz glanów. Uważa się, że ten rodzaj pogo jest bardziej agresywny niż pogo punkowe, ale jednocześnie wydaje się mniej dynamiczny.²⁴ Popularną formą zabawy w pogo jest dla subkulturowości metalowej również *ściana śmierci*. Jej uczestnicy stają na przeciw siebie w dwóch rzędach i w odpowied-

---

¹⁷Witold Wrzesień, str. 325

¹⁸Barbara Major, Dionizos w glanach. Ekstazy muzyki metalowej, Kraków 2013, Księgarnia Akademicka, str. 150

¹⁹Magdalena Waga, Jak cię widzą, tak cię piszą... - czyli o metalowcach, www.epiotrkow.pl/artukul/Jak-cie-widza-tak-cie-pisza...-czyli-o-metalowcach,4963

²⁰Marian Filipiak, Od subkultury do kultury alternatywnej, Lublin 2003, Wydawnictwo UMCS, str. 78

²¹Witold W, str. 324

²²Witold Wrzesień, str. 325

²³Barbara Major, Dionizos w glanach..., Kraków 2013, Księgarnia Akademicka, str. 158

²⁴Anna Matras, Pomiędzy ciałem indywidualnym a zbiorowym. Praktyki cielesne punków i ich strategie uczestnictwa w Festiwalu w Jarocinie, Palimpsest nr 2, marzec 2012, str. 154

nim momencie wykonywanego przez grający zespół utworu, ruszają wprost na siebie.²⁵ Ponownie łączą się w tańcu w umownie przyjętym centrum, formułując jeden podskakujący w rytm muzyki organizm. Z zewnątrz, praktykowana forma zabawy przypominać może rodzaj chaotycznej bójki i przywoływać na myśl skojarzenia związane z agresją, choć ta stanowi co najwyżej formę rozładowania napięcia i kumulującej się w uczestnikach koncertu energii.

Dla społeczności heavymetalowej, metal jest nie tylko gatunkiem muzycznym. Bycie fanem metalu wiąże się z zaangażowaniem oraz przyjęciem określonego sposobu życia; nadaje mu znaczenie i kreuje poczucie przynależności.²⁶ Rezygnacja z uczestnictwa w subkulturowości wiązać się może z rezygnacją z metalu, a to, jak oznajmia badaczka Barbara Major, traktowane jest jak świętokradztwo.²⁷ W metalu nacisk kładzie się na prawdziwość - prawdziwą muzykę, prawdziwych heavymetalowców, co wielokrotnie podkreślane jest przez współtwórców subkultury. Obecnie jednak, subkulturowy styl heavymetalowy manifestowany jest głównie podczas wydarzeń muzycznych i rzadko wychodzi poza ich ramy. Inne aspekty tej subkulturowości przetrwały tylko w małych grupach największych pasjonatów; reszta przypomina "niedzielných motocyklistów" udających się na zlot.²⁸

1.3 Historia heavy metalu na świecie

Powstanie terminu "heavy metal" datuje się nawet na dwieście lat wstecz. W XIX wieku, pod pojęciem heavy metalu rozumiano ciężką artylerię wojskową, a wyrażenie *a man of heavy metal* oznaczało człowieka silnego, posiadającego władzę.²⁹ Obecnie, według *Cambridge Dictionary* wyróżnia się jego dwa znaczenia:

1. w chemii i przemyśle metalurgicznym: ciężkie, często toksyczne metale i

---

²⁵Barbara Major, *Dionizos w glanach...*, Kraków 2013, Księgarnia Akademicka, str. 158

²⁶William Phillips, Brian Cogan, ..., str. 5-6

²⁷Barbara Major, *Dionizos w glanach*, blabla, str. 130

²⁸Witold Wrzesień, str. 328

²⁹Robert Walser, *Running with the Devil: Power, Gender, and Madness in Heavy Metal Music*, 2014, Wesleyan University Press

półmetale

2. w muzyce: rodzaj muzyki rockowej o mocnym brzmieniu³⁰

Pochodzenie określenia "heavy metal" w kontekście muzyki rockowej, pozostaje kwestią sporną. Istnieje kilka różnych stanowisk w tej kwestii. Część badaczy przyjmuje, że pojawiło się za sprawą powieści Williama S. Burroughsa, w której autor określił jednego z bohaterów mianem "the heavy metal kid". Za inne potencjalne źródło terminu podaje się utwór "Born to Be Wild" zespołu Steppenwolf.³¹ Niezależnie od tego, jaki punkt widzenia przyjmiemy, termin został rozpowszechniony we wczesnych latach 70. i szybko stał się nazwą dla nowego, cięższego gatunku muzyki rockowej.

Muzykolog Robert Walser łączy historię metalu z wybitnymi gitarzystami: Erikiem Claptonem i Jimim Hendrixem, wskazując jako czynnik wiążący ich wirtuozerię w używaniu przesterowanej gitary oraz ciężkich basów.³² Temu drugiemu niektórzy badacze przypisują nawet autorstwo pierwszego heavymetalowego hitu "Purple Haze" z 1967. Za prekursorskich artystów heavymetalowych uważa się z kolei Black Sabbath oraz Led Zeppelin.³³ W gatunek heavymetalowy wpisywały się nie tylko w warstwie muzycznej, ale także w tekstowej i wizualnej.³⁴ Wpłynęły również na wykształcony w późniejszych latach styl ubioru i sposób postrzegania świata przez fanów i wykonawców metalu.

Wykonawcy, którzy rodzaj tworzonej przez siebie muzyki określali jako heavy metal, pojawili się w połowie lat 70.

Wśród podstawowych instrumentów ugrupowań metalowych można wymienić: gitarę prowadzącą, gitarę basową, gitarę rytmiczną oraz perkusję (nierzadko również instrument klawiszowy).³⁵

---

³⁰Cambridge Dictionary

³¹Barbara Major, Dionizos w glanach..., str. 41

³²Robert Walser, Running with the Devil, str. 9-?

³³William Phillips, Brian Cogan, Encyclopedia of Heavy Metal Music, Westport 2009, ABC-CLIO, str. 28

³⁴Barbara Major, Dionizos w glanach, str. 42

³⁵Barbara Major, str. 48

1.4 Historia heavy metalu w Polsce

Heavy metal w Polsce pojawił się na początku lat 80-ych, wraz ze wzrostem popularności muzyki rockowej w kraju.³⁶ Był to czas, w którym na świecie muzyka z gatunku heavy metal przeżywała tak zwany "złoty okres".

---

³⁶Mirosław Pęczak

Rozdział 2

Wizerunek subkultury heavymetalowej w mediach

2.1 Definicja wizerunku

2.2 Muzyka heavymetalowa i jej fani w mediach zagranicznych

2.3 Muzyka heavymetalowa i jej fani w mediach polskich

2.4 Heavy metal w social media

Rozdział 3

Badanie wizerunku subkultury heavymetalowej

3.1 Przedmiot badań i cele badawcze

3.2 Metody i narzędzia badawcze

3.3 Analiza wyników badania

Zakończenie

Bibliografia